

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 26. avgusta 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Hlinka

Vse številne besede, ki bodo zapisane ob smrti tega moža, bodo imele lahko za podlago najrazličnejša zreljšča. Politično delo takega človeka, kakor se nam kaže v tej prav posebni postavi, more biti ocenjevano z vseh tistih vidikov, ki jih vsak dan srečavamo pri političnih sodbah in v politični praksi. Ni naš namen izčrpen oris Hlinkopolitika, marveč poudarek tiste njegove prve in zadnje pomembnosti, ki jo ima po pravici v očeh svojega naroda — po vsem tem, kar je v svoji zaneseni službi samo in izključno njemu storil in v tem je tudi za nas izredna, vzorna podoba. Če ga imenujemo slovaški posmrtni članki »veliko srce«, »očeta naroda«, potem vemo, da imamo tu opravka s tisto vrsto javnega delavca in voditelja, ki kot v zamaknjenju gre svojo pot za idealom narodove sreče, ki si ga je ustvaril in nanj prisegel, in ki politična opravila v pravem smislu besede prav za prav niso njegova stvar. Človek, ki je pol stoletja stal v prvih vrstah slovaškega narodnostnega boja, ki je bil ves ta čas glasnik čistega slovaškega duha, vzor dejavnega rodoljubja, ki je vsej tej epohi slovaškega narodnostnega razvoja dal svoj pečat — pa ni dosegel tistih vidnih sadov in uspehov, ki bi jih po vsej borbi mogli pričakovati in ki jih navadno imamo za vnanji izraz uspešnosti političnega dela.

Smrt ga je torej našla sredi nedokončane zamisli in skoraj bi rekli tudi v največji zagledanosti v tisto njegovo vero, po kateri mu je vse, kar je bilo združeno s pojmom njegovega naroda, njegovo svobodo in srečo, bilo taka sveta nedotakljivost, da je preziral vse časovne politične konstelacije in stavil visoko nadnje svoj ideal. Ta pot se bo marsikateremu opazovalcu zapletenih sodobnih položajev zdela zgrešena in nepravilna, vendar pa je ta za do konca samemu sebi in narodu zvestega voditelja prava, človeško in etično edino opraviljiva.

Kajti brez dvoma ne moremo imenovati napačne tiste ravne poti, ki zavesti svojih ljudi usmerja v jasno, politično nezavito smer, ker je to tudi prvi in veliki del narodove vzgoje za samostojno eksistenco, za prevzem lastne odgovornosti in za pravilno udeleževanje v časovnih tokovih.

Po vsem tem torej moremo mirno priznati, da Hlinka ni bil tak politik, ki bi videl svojo nalogo v taktiziranju in ki bi hotel do poedinih svojih zahtev priti tudi s samo trenutno zatajivijo svojih zahtev. Njegova volja je bila, svoj ideal doseči poln, vse dotlej pa pripravo naroda zanj. Zato je uvidel veliko potrebo organizacije svojega naroda že pod Madžari.

Pred vojno je bil v najostrejši opoziciji proti madžarskemu imperializmu, ko je spoznal, da madžarska stranka ne bo nikoli pristala na slovaški program in da pod njegovo peto narod ne more vzrasti v samostojnost.

Zato je ob koncu vojne pričel borbo za oddeleitev od Madžarov in za priključitev k Čehom, ker je videl v skupnosti z bratskim narodom največjo garancijo za slovaško svobodo in za nemoten razvoj.

Bil je idealist tiste slovanske vrste, ki je mislil, da bodo po združitvi s Čehi v skupno državo sami po sebi ustvarjeni taki pogoji, da bo z njim omogočeno narodno življenje prav tako Slovkom kot Čehom. Zato se mu ni zdelo potrebno, iti takoj v parlament in skrbeti za pravno formulacijo češko-slovaškega razmerja. Ko pa je moral z žalostjo ugotoviti svojo zmoto in tudi to, da je v novem razmerju bilo podano celo zanikanje slovaške narodnosti, je prešel v opozicijo z isto ostriostjo, kot jo je vodil pred vojno.

Vrgel se je na avtonomistično propagando, v buditev narodove zavesti, da ga s tem pripravi v dokončno rešitev njegovega vprašanja. Bil je v tako ostri opoziciji, da so mu očitali veleizdajo in protidržavnost. Vendar pa to ni bila resnica, kar dokazujejo besede, ki jih je napisal ob svoji

Vprašanje slovenske politike

Ena najznačilnejših potez povojnega političnega življenja je tendenca stalnega odmikanja od načel demokracije. V poedinih državah se ta tendenca kaže jasno in jo vodilne osebe odkrito priznavajo (Italija, Nemčija), drugod pa bi vodilne politične osebe rade veljale pred ljudstvom še kot demokracije, a s svojim političnim življenjem izpričujejo nasprotno.

Cela vrsta poprej demokracijskih držav se je umaknila diktaturam in avtoritarnim režimom. Nekateri vane krivdo za takšen razvoj na demokracijo samo, ki ni bila kos novim gospodarskim in socialnim razmeram. Kolikor je na tem resnice, je treba vedeti, da temu ni krivda na strani demokracije kot take, demokracije kot ideje, ampak kvečjemu v izrodkih parlamentarizma, ki pa je bil le forma, v kateri se je demokracija izživljala, ki za demokracijo samo ni bistvena. Zamejavanje demokracije s parlamentarizmom je ena osnovnih napak pri ocenjevanju demokracijske ideje in kaže enostransko pojmovanje iste, ki je ideja enakosti in iz te izvira očer pravilno pojmovane svobode na vseh področjih javnega življenja: političnem, socialnem, gospodarskem in kulturnem. Ali kakor pravi Masaryk: »Demokracija ni samo državna forma, ni samo to, kar je napisano v ustavi, demokracija je življenjski nazor, temelji na zaupanju v ljudi, v človeškost in v človeštvo.«

Značilni protidemokracijski pojav naše dobe je organiziranje mas, ki naj služi poedinim osebam ali strankam kot slepo orodje. Brezpogojna disciplina, ki ne vpraša, zakaj in kako, ampak slepo sledi od zgoraj napovedanim geslom, je postala najvišja in najbolj cenjena politična čednost, politično vzgajanje naroda pa se v modernem političnem izrazoslovju imenuje zapeljevanje ljudstva. Kajti kolikor bolj je nekdo politično izobražen in kolikor več politične samostojnosti ima, toliko bolj bo vprašal, zakaj in kako, toliko manj bo hotel biti slepo orodje, ampak soodločujoč faktor, toliko bolj bo zahteval programe in ne praznih besed. Pri tem organiziranju mas je važna brezpogojna predanost in politična pokornost eni osebi — voditelju, duceju, Führerju. Vzgaajo se pripadniki voditelja in ne morda programa.

Tudi Slovenci bolehamo na nejasnosti naših narodnih ciljev za bodočnost, na pomanjkanju slovenskega programa. Nikdar si prav za prav

sedemdesetletnici v »Slovaku«: »Kakor sem delal pri ustvarjanju češko-slovaške države pred svetovno vojno in v zgodovinskih prevratnih trenutkih, tako delam danes za utrditev njene bodočnosti. Češko-slovaška država je zrasla iz skupnega truda, skupnega inozemskega kakor tudi domačega dela Čehov in Slovakov, je izraz skupne volje češkega in slovaškega naroda; zato si iskreno želim, da bi bila trajna domovina slovaškega naroda. — Toda kakor stojim odločno za češko-slovaško republiko in sem proti reviziji današnjih mej, prav tako si želim revizijo današnjega razmerja Čehov in Slovakov.«

Pomen Hlinkovega povojnega političnega dela je za slovaški narod izreden, je pa torej predvsem v tem, da je dosledno in brezobzirno poudarjal prvenstvo svojega naroda in njegovih zahtev.

V tem je bil do kraja dosleden, radikalen in načelen, kar je vplivalo na vzgojo slovaškega naroda, ki je po njem postal narodnostno visoko zaveden, odporen in narodnostno požrtvovalen. Pripravil ga je na dolgotrajno opozicijo, v kateri je bil večkrat tudi gospodarsko zapostavljan. Njegovi konkretni uspehi niso še pred nami, postal pa je pravi voditelj naroda in zato njegov večer vzor in bo še dolgo v bodočnost »ognjeni jezik slovaškega duha«.

Malim narodom pa je njegovo delo in njegova neizprosna ravna pot velik zgled, kako je treba iti proti cilju.

nismo določno ustvarili svojega narodnega programa. V letu 1848. smo dobili zahtevo po Združenju Sloveniji, ki se je v sedemdesetem letu spet ponovila. Vendar je bila ta zahteva dovolj nejasna in je merila prav za prav le na upravno združenje naših dežel. Tudi v času svetovne vojne si nismo bili na jasnem, kako važni trenutki so to za slovenski narod. Ob koncu vojne je Majniška deklaracija započela val narodnega gibanja, ki pa — kot deklaracija sama — ni bilo dovolj jasno, konkretno, ampak je plavalo v nekem megletem, romantičnem jugoslovanskem navdušenju.

Tako smo prišli v novo državo brez pravega narodnega programa, zasnovanega vsaj za sto let v prihodnost, programa, ki bi bil duhovna last vseh Slovencev. V novi državi so si slovenske stranke ustvarile svoje politične programe, ki so bili vsi enodnevni, od enih volitev do drugih. Najbolj se je približal temu, kar naj bi bil narodni program, ustavni načrt SLS. Toda pozneje stranka sama ni vztrajala na njem, ampak od njega praktično bolj in bolj odstopala. Še toliko manj ji je seveda bilo do tega, da njen načrt postane last vsakega Slovenca posebej ter celotnega slovenskega naroda in da ga ona vsestransko utemelji. Ako bi se namreč to uresničilo, bi bila ona sama nanj vezana in zaradi njega verjetno obsojena na dolgotrajno opozicijo proti odločujočim strankam z velesrbskimi težnjami.

Kasneje je naše politično življenje zašlo v nove tokove. Vrste se bolj ali manj avtoritarni režimi, pri katerih sodeluje ena ali druga slovenska politična skupina. Sodelovanje pri avtoritarnih političnih režimih, ki brez izjeme vsi izpovedujejo unitaristično jugoslovansko usmerjenost, gotovo nobeni politični skupini ne dovoljuje, da bi si ustvarila in odkrito izpovedala radikalno slovenski narodno-politični program, za katerega naj bi vodilni politiki zastavili tudi ves svoj osebni prestiž, kapital, ki je za stranko, pa svoje gmotne koristi.

Političnim slovenskim skupinam je bil vedno najvažnejši boj proti nasprotni skupini, borba za udeležbo na oblasti, da so s tem priborila vsaj male trenutne koristi in si s tem obdržale pripadnike. Nobena pa ni postavila radikalno slovenskega programa, ker bi z njim ne mogla na površje, ker bi morala ostajati doma. Kratkovidna slovenska politika se tega boji, boji se, da bi morda zaradi tega, ker ni na oblasti, izgubila nekaj pripadnikov. Ne računa namreč niti za deset let naprej, ampak kvečjemu do prihodnjih volitev. Ne vidi, da izgublja pripadnike, ako ni na oblasti, prav zaradi tega, ker nima radikalno slovenskega programa. Kajti ako nobena skupina nima pravega programa, kaj naj vendar volilca zadržuje, da ne bi bil vselej pripadnik tistega, ki mu more dati vsaj nekaj kilogramov koruze, more popraviti most, na cesti zmanjšati ovinek. Pri tem seveda nismo nikoli računali, kako s tem vzgajamo politično nemoralo, neznačajnost. Proti njej se seveda pritožujemo le tedaj, kadar nam gre v prid.

In res, program slovenskih političnih skupin je obsegal načrt zgraditve toliko in toliko kilometrov cest in železnic, postavitve nekaj mostov in morda še regulacije te ali one reke. Toda katera skupina more pokazati svoj pravi politični program, program za prihodnost, po katerem naj bi se slovenskemu narodu zagotovil narodni razvoj za sto, dve sto let. Celo tako daleč gredo v svoji slepoti, da si ne upajo odkrito povedati, da je v Jugoslaviji tudi slovensko vprašanje. Po vseh slovenskih dnevnikih se veliko piše o hrvaškem vprašanju, o slovenskem nič, kot da ga ni; zamejstvo pozna zahteve Hrvatov, naših ne, ker jih nismo nikoli izjavili. In mogoče je, da bodo v prihodnosti spet prišli časi, ko se bo odločalo o naši usodi, kot ob koncu svetovne vojne. Toda spet ne bo nihče vedel za nas in naše narodne zahteve, še več, niti sami

NAJBOLJŠE ŠIVALNE STROJE

»ADLER«

ZA DOM IN OBRT TER POSAMEZNE DELE IN KOLESA KUPITE PRI

PETELINC
LJUBLJANA

ZA VODO, BLIZU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA

VEČLETNO JAMSTVO! - POUK V

UMETNEM VEZENJU BREZPLAČEN

ne bomo prav vedeli, kaj hočemo. Saj se ne upamo postaviti niti zahtev, po katerih naj bi se notranje politično življenje v Jugoslaviji spremenilo tako, da bo omogočen in zagotovljen narodni razvoj vsaj tistemu delu Slovencev, ki smo v Jugoslaviji.

Toda politično življenje mora vendar imeti neko gonilno silo, da narod ne zapade popolnemu mrtvili, popolni nezainteresiranosti volilcev, ki političnim skupinam tudi ne bi bila po volji. Zato se poslužujejo nekateri načel in metod diktatur in avtoritarnih režimov, posebno organiziranja mas in vzgajanja pripadnikov politični osebi, voditelju. To je organiziranje mas, ki mu je namen, da z disciplinirano organizacijo drži svoje ljudi v stalni povezanosti, neprestani napetosti. Zato pa je treba parad, zborovanj, skratka: treba je sijaja, mogočnosti v organiziranem nastopu, ki ljudi prevzame, navduši vsaj do prihodnjega bližnjega nastopa. Ne more se reči, da se na marsikakem podobnem zboru ali taboru tudi slovenstvo ne poudarja. Vendar je vse to tako abstraktno govorjenje, da hočemo ostati Slovenci — in skoraj nič drugega. V tem pa menda še ni izčrpan slovenski program.

Druge značilnosti je vzgajanje pristašev osebe, voditelja, namesto pristašev programa. To je fašistična italijanska in narodno-socialistična nemška posebnost. Je pa velika razlika med tema dvema in nami. Italijanski fašizem in nemški narodni socializem dobro vesta za svoj program, vsak Italijan ali Nemeček ga pozna, v duceju ali Führerju vidijo le vtelesenje svojega velikonomškega ali italijanskega imperija in njegovih teženj. Mi pa, ki smo tako rekoč brez svojega narodnega programa, si ne smemo vzgajati voditeljstva. Čim pa bomo tak program imeli, bomo najpogumnejšega borca zanj mogli izbrati za svojega voditelja in bomo v njem gledali le simbol programa samega.

Iz vsega tega jasno vidimo, kako se je slovenska politika odmaknila od pravih načel demokracije, čeprav bi to hotela sama zanikati. Še več, vidimo, kako jalova je vsa dosedanja slovenska politika, ki nam ni mogla dati pravega narodnega programa in ob njem združiti vse Slovence. Gotovo pa je tudi, da od slovenskih političnih skupin, kakršne so danes, tudi v prihodnje ne moremo pričakovati ustvaritve slovenskega programa in rešitve slovenskega vprašanja. Ob takih

Problem ali bolezen?

Če bi hoteli povzeti v podobi točasno stanje zavesti slovenskega človeka, bi mogli komaj reči, da se je v njej začelo kaj jasni. Vse od tiste žalostne dobe naše preteklosti, ki jo danes dolžimo in imenujemo povzročitelja prepričanja o naši manjvrednosti, je v našem bitju ostala vidna sled in po vseh znakih jo lahko imenujemo bolešno, bolezensko lastnost slovenske duše. To je razdeljenost in razprtost našega človeka in pa večno odvisna, nesamostojna miselnost. Slovenski človek kakor da ne zna zagospodariti niti s svojo mislijo, s svojimi sodbami in prepričanji, marveč je bil vedno, razen v svetlih izjemah, duhovni hlapec svojih spoštovanih, tujih gospodarjev. Tista črta naše zgodovine, ki bi jo potegnili po dogodkih, v katere smo polagali sami neko iniciativnost in lastno pojmovanje naših časovnih zahtev in nalog, je vse do zadnjih najmlajših letnic pravi cikcak naših prepričanj in prisrčna notranja nejasnost.

Tudi vemo, da skoraj ni bilo slišati še med nami, da bi prišel kateri izmed naših prvih mož, ki so nas peljali po političnih potih do tiste popolnoma jasne podobe svojega naroda, da bi zagledal pred seboj tudi njegov pravi namen in prav posebno določeno, ki jo ima v takem času in takem zemeljskem položaju, edino pravi način njegovega bivanja, — in ki bi narodovih osnovnih vrednot in pravic vsaj včasih ne bil zgubil čisto iz vida.

Prve in najbistvenejše narodne vrednote in pravice se niso morda v nobeni drugi narodni zgodovini nosile tolikokrat naprodaj, kot pri nas, ponujali smo jih v zameno, pri reševanju svoje eksistence in iskanju rešitve smo jih dajali za privide svetlih zarij svobodne bodočnosti kot malo pomembno blago. To kaže malo realističnega duha in urejene zavesti. Potrjene so bile samo z živim usvarjanjem iskrenega slovenskega genija, in prav od tu, iz sveta kulture so naše najsvetlejšje luči.

Vsi naši politični programi so bili bojazljivi, dobivali so korekture v tistem, kar so vsebovali najboljšega, in zato so bili vsi tako kratkotrajni, najhuje pri vsem tem pa je bilo dejstvo, da za njimi ni skoraj nikoli stal celoten slovenski človek, marveč se je odločal za in proti le po svojih razprtih delih, po svoji drugotni pripadnosti in zapisanosti, in tako, kot so to hoteli njegovi nejasnovidni, notranje neenotni in zato tako zmotljivi vodje.

To niso posameznosti, ki bi jih mrkogled in krivičen človek tako pšploševal, marveč skoraj splošnosti, ki iz njih redko vstajajo človeško bliske, združujoče, rodovitne postavbe. Zgodovinska dejstva naravnost kričeče osvetlujejo resnico, da se slovenski človek skoraj nikoli dejansko ni zavedel svojih prvotnih osnov, in še drugo resnico, da je le redko mislil s svojimi naravnimi, neprebranimi možgani, početje, ki je rodilo vse prej

razmerah je jasno, da bodo morale nepolitične slovenske skupine ustvariti slovenski narodni program, poskrbeti, da postane duhovna last vseh Slovencev in da se narod politično vzgoji, zlasti še, da se mu da dovolj trdne politične morale, ki je za dosego narodnih programov — posebno še programov malih narodov — nujno potrebna. x.

kot bratsko, tovariško skupnost in učinkovitost naših dejanj.

Več so izterjale nujnosti časa kot zavesten, jasnoviden ustvarjalec, več so hotela razgibati gesla strankarskih prestižev kot geslo dobrobita celotnega naroda, nerazdeljenega slovenskega človeka. Morda ni tipičnejšega pojava za naše javno življenje, kot naš podeželski in meščanski strankar, ki vztraja v svoji pridobljeni ali podedovani pregradi, čeprav je vse, kar nas obdaja v tem času, že zdavnaj nehalo tako stanje kakor koli opravičevati.

Vse do zdrave Krekove postave, ki se je še najbolj rešila iz strankarskega okvira in ki je v konkretnem in realno zamišljenem povzdigu slovenskega človeka brez razlike pokazal svojo najlepšo in pravo stran, tisto »srce v sredini«, ki rešuje človeka v območju človeške, naravne skupnosti in ga s tem najbolj ureja, — vse do tu nam manjka sličnega zgleda v naši zgodovini. On je imel pred očmi res »ljudstvo«, široko plast slovenskega človeka, in je s te strani najpozitivnejša postava naše politične preteklosti. V dobi, ki je prinesla na površje z Mahničem ostri zvenk načelnega boja, ki je bil tako pogosto nelepo, egoistično izrabljen za zaviranje uresničitve skupnih narodnih nujnosti, je bil Krek tisti človek, ki je nosil misel povezanosti celotnega naroda v njegovih prvih in eksistenčnih zadevah. Tip javnega človeka, ki se po njegovi smrti ni več ponovil. Pa tudi samo misel nujnosti neke narodove nerazdeljenosti je med Slovenci redka in v času ločitve duhov na Slovenskem jo je zapisal menda le dr. Francišek Lampe, ko pravi, da je nesreča za narod, če je strankarsko razcepljen, toda tudi stranke da bi mogle delati za narodno srečo s tem, da se zedinijo v glavnih vprašanjih. Vendar so vsi poskusi sprave med Slovenci bili sam videz, vse dokler niso usodni dogodki sami naravnost prisilili razprtih delov v začasno skupnost, da se pozneje še huje razcepijo.

Odtujenje naravnim osnovam in naravnim dolžnostim, dogmatizem na vseh straneh in z njim združena neiskrenost in potvorjenost, vse to je vedno znova povzročalo tisti nelep slovenski medsebojni boj, tisto poniževanje ljudi med seboj, tisto odrekanje pravic drug drugemu in iz tega izvirajoče zahrbtnosti mnogih političnih dejanj, ki bi jim mogli dati najnečastnejša imena. Vsa nenaravna drugotnost pa se je zdelo toliko silnejša, kolikor bolj so jo zanikale življenjske potrebe, kolikor bolj je življenje zahtevalo novo orientacijo in nov način dela in kolikor bolj je bilo treba poudariti tisto zdravo misel, ki kljub različnim nazorskim stališčem noče boja na nož, domačih vojn, marveč ob resni uri terja človeške bližine in po naravnih danostih urejajočih se odnosov. Zdravo življenje, zdrav razvoj in tudi pravo duhovno življenje bi vsaj danes moralo biti daleč od starih klicev in gesel, kajti samo za tisto resnico, ki se ji človek po neprestanem iskrenem in nepretrganem spoznavanju daje v pomoč tudi za ceno najvišje žrtve, je častna človekova služba.

Vsako delo pa je toliko bolj resnično odrešujoče, čim bolj je blizu naravnemu potekanju vseh odločitev v človeku in svetu, v družbah in orga-

Roman o Prešernu

Anton Slodnjak, »Neiztrohnjeno srce«. Roman v dveh knjigah. Izdala »Naša založba«. Ljubljana 1938. Slodnjakov roman o Prešernu je izšel že v maju, pa doslej ni še nihče napisal o njem niti besede ne v reviji ne v kulturnih rubrikah dnevnega časopisja. Težko je reči, da bi bil ta molk samo slučajen, težko je tudi pogoditi temu pravi vzrok, vendar mislimo, da nismo daleč od resnice, če rečemo, da je to nasledek silno mešanich čustev, ki jih je roman vzbudil v tistih, ki so ga brali s kritičnim očesom. Zelo težko je dati tej mešanici občutkov pravi izraz v poročilu. Velika krivica bi bila delo kar počez odkloniti, ker vsaka stran živo govori o veliki resnosti, s katero se je Slodnjak lotil tako težke naloge, kakor je umetniško oblikovanje Prešernovega življenja. Popolnoma priznati pa ga vendar ni mogoče, ker ima kot celota le prevelike napake. O eni stvari pa ni dvoma, namreč da je Slodnjakovo delo mnogo boljše od lanskega »Romana o Prešernu« izpod peresa Ilke Waštetove. Ta primera je sploh samo slučajna. Utegne se sicer zgoditi, da bi kdo poudarjal biografsko točnost Ilke Waštetove in očital Slodnjaku nekatere netočnosti. Toda to je vendar samo znanstveno biografski problem, nikakor pa ne umetniški. Ilke Waštetove roman je samo zunanja slika Prešernovega življenja, vrhu tega še zelo šablonska slika v stilu tistega naivnega realizma, ki je značilen za naše ženske »pisateljice«. Slodnjak je pa postavil težišče svojega dela na duhovno plat, biografija mu je samo nujen življenjski okvir, ki pojasnjuje genezo Prešernove pesmi.

Pripovedniško oblikovanje Prešernovega življenja zahteva mnogo kongenialnosti. Človeška usoda največjega slovenskega pesnika ni kar nič zunanje raz-

gibana, je brez samo zunanje učinkovitih gest, zato pa je v njej tem več resnično globoke tragike, ki ne zaostaja za njegovo duhovno pomembnostjo. Slodnjak je mnogo tvegat za prodor v bogastvo Prešernovega duhovnega življenja in je nekajkrat uspel, večkrat pa ni prišel iz okvira subjektivne borbe za adekvaten izraz. Odstavki, ki govore o navzkrižjih in bojih Prešernovega duševnega življenja, o borbi za pesem, o usahljih stvaritvah, ki niso dosegle papirja, in o stvariteljskih zmagah, o spočetju in rojstvu posameznih pesmi, vsi ti orisi zapletenega duševnega življenja največjega slovenskega ustvarjajca so nad vse zanimivi, mnogi celo močni in prepričevalni, dostikrat osvajajoči s slogovnimi posebnostmi, sem ter tja pa zaidejo tudi v esejistično izražanje. Duševni obraz Franceta Prešerna v zrelih letih je sprejemljiv in prepričljiv, kljub temu, včasih morda prav zato, ker je odnos Slodnjaka-romanopisca vseskozi v osnovi romantičen in zanesenjaški. Mnogo bolj občutne nasledke je to rodilo v sliki Prešernove mladosti, ko je šel avtor v poudarjanju njegove nenavadne nadarjenosti celo tako daleč, da nosi desetletni France kar preveč potez zrelega doktorja Franceta Prešerna. V sodobnem romanu pisatelj ne bi smel uporabljati takih motivov, kot je zamaknjenjska prikazen duha slovenske zemlje v podobi starega berača. Tu je šla tvegavost predaleč. Prav tako je romantično zanesenjaštvo naredilo Čopovo podobo presenetljivo ne-realistično, preveč eterično in sanjavo ter tudi umetniško ne dovolj prepričevalno, zlasti v odnosih med njim in Prešernom. Izraz Prešernove bolečine ob Čopovi smrti pa je resnično elementarno močan, kljub vsej prekipevajoči čustvenosti. V vsej ostali množici oseb ni mogoče na drobno govoriti, na splošno so tako zgodovinsko kakor tudi umetniško sprejemljive, in to tem bolj, čim manj jih je moglo megliti kako roman-

tično povzdigovanje. Poudariti pa je treba podobo Prešernovega strica, herbersteinskega janzenista Jožefa Prešerna z njegovo tragično duhovno razklanostjo. To je menda najbolj uspeha podoba v vsem romanu. Vsa ta družba, v kateri se je Prešeren gibal, je nosilec duha dobe. Slodnjaku je dobro uspelo podati sliko dobe, gluhega vzdušja predmarčne reakcije, zoper katero se bori le nekaj svobodnih duhov okoli Prešerna, Čopa in Smoleta, le premnogokrat pa je dosežen učinek bolj z esejističnimi, kakor s pripovednimi sredstvi, celi odstavek se bero čisto kot esej. To je deloma razumljivo zaradi sosesčine med biografskimi romani in esejistiko, a neskladnost med obema elementoma je pri Slodnjaku mnogo bolj vidna, kot na primer v delih kakega Stefana Zweiga, ki učinkujejo tudi bolj esejistično kot pripovedno. Pri Slodnjaku se da to trditi le o nekaterih odstavkih, ki so celo v manjšini proti tistim, ki kažejo njegovo pripovedno silo. Včasih dosega take epizode naravnost zavidljivo umetniško višino. Beri samo poglavje o Prešernovi ljubezni z Judovko Rahelo, pa mi boš brez oklevanja potrdil. Podobnih dokazov za Slodnjakov pripovedni dar je več, in jih bodo nedvomno poudarili tisti, ki bodo pisali v revije nadrobne analitične ocene tega dela. Gotovo bodo izrazili tudi še marsikak pomislek, morda bodo ob tej priliki načeli problem slovenskega biografskega romana sploh — zdi se, da bi bilo to potrebno. Na strnjenem prostoru v časniku res ni mogoče izčrpati vseh zapiskov, ki si jih človek naredi ob branju takega dela. Bilo bi tudi nesmiselno in utrujajoče. Zaradi relativne pomembnosti, ki jo delo ima v letošnji slovenski knjižni produkciji, pa tvegamo še nekaj splošnih besed ne glede na to, da utegne biti končni rezultat izčrpnih revialnih ocen vendarle nekoliko drugačen.

Slodnjakov roman je smelo dejanje že zaradi ve-

nizmih, kolikor bolj da pravo mesto in vrednost človeku, kolikor bolj pravo pot razvoja mu izbere in čim manj ga usužnjuje tudi kot človeka. Kajti k človeku in zanj, v našem primeru k slovenskemu človeku, za njegovo notranjo in vnanjo osvoboditev mora biti usmerjeno vsako pravo prizadevanje. Čut dolžnosti nas mora privedi do boljšanja nas samih, do tiste vzgojenosti, dosežene edino po osebnem naporu vsakega pravega Slovenca, da ne bomo več zamešavali bistvenosti in nujnosti z vsem drugotnim. Torej je prva zahteva ureditev slovenskih duhov, kajti le po njih bomo uredili vse druge svoje potrebe, in le to je pot k organskim pogojem za resnično skupnostno življenje, v zdravo vzporednost svojih sil.

Brez tega prvotnega spoznanja bodo vse naše poti silno krive. Danes, ko nas še ovirajo pol stoletja stare različnosti, so naše opredeljenosti ista ovira kot ob svojem pričetku. Povsod leži še stari prah, čeprav trdimo, da smo postali nekaj novega. Mladi sinovi so prepogosto verne podobe svojih starih očetov, ne pa notranje osvobodjena in naravnostna generacija. Še vedno si ne vemo pravega mesta, še vedno nosimo napredaj prav tisto, brez česar nas ni. V naši zgodovini postavljamo take zglede na nek sramotni kamen, toda to ne prepriča, da bi se ne ponavljali vedno znova vse do zadnjih dni. To je preznačilna poteza slovenske psihe, ki je v delu naše krvi degenerirala tako, da ji pridenemo oznako boleznih mnogo pravičnejše, ko oznako problema. Dokler pa tega ne ozdravimo in odpravimo, smo si Slovenci sami sebi najbolj napoti. Kmečki narod, ki je po zaslugi svojih meščanskih ali pomeščanjenih voditeljev zašel tako daleč od pristnosti in javnem življenju, da niti danes ne preneha s pol stoletja stariji mejami, bi prav ta njegova plast morala znati usmeriti proti pravi, nerazprti usodi. Naravna osnova narodnosti in vsem skupnih potreb in zahtev nikakor ne izključuje nazorske diferenciranosti, saj more svobodna vzporednost človeškega dela postati še plodnejša. Resnica pa je tudi, da zdrav človek ni nikakšna duhovna brezkrvnost, toda šele v naravno pravilnem sožitju se more vsakdo približati k resnični notranji urejenosti.

Slovenstvo je pojem, ki vsebuje vrednote in dolžnosti, katere more sprejeti velika, nerazdeljena večina vseh slovenskih ljudi za svojo skupno službo in nalogo in najti s tem tudi svojo pomiritev. Narod je prvotna realnost, ki smo je vsi deležni in ki zanj vsi odgovarjamo. Toda treba je, da se ta narod, če je živ, tudi izkaže z dejanji, ki bodo postavila v resničnost tisto, kar je zanj prva in skupna potreba, in ki bodo tako izločala vse drugotnosti, razprtije in sovražstvo, brezpogojno iz tistih območij, kjer brez skupnosti ni rešitve. Tu se pričinja velika odgovornost.

Tisti trenutek, ko pričnemo z ostvarjanjem teh nujnosti, pričnemo revizijo naše zabarikadirano, človeško negativnega stanja in oblasti številnih ostarelih dogmatizmov. To bo priznanje vrednosti vsakega Slovenca in poziv vsem k dolžnostim, ki se jim morda zdaj odtegujejo. **To bo tudi prvi resnični preobrat slovenske misli, ki ga bo naša zgodovina mogla označiti kot najpozitivnejšo slovensko odločitev.** Tak nov slovenski človek ne bo vstal kar preko noči, toda vsaj v delu naše mlade generacije ga je mogoče slutiti, v tistem, ki se pričinja ogibati fiktivnih medsebojnih borb, zgrešenih do kraja, tako, kot je zgrešeno vsako nasiljevanje naravnega življenja. Realnost bo treba preobračati kot vedno in povsod s takimi dejanji, ki sledijo urejenosti človeškega najboljšega jedra in njegove najboljše sredine, ki ne

likega obsega; morda je prav zato še bolj vidna njegova neenotnost in premajhna vlitost, tako vsebinska kot slogovna in jezikovna. Želeli bi si, da bi bilo delo tako čisto pripovedno, pesniško močno in osvajajoče, da bi imelo toliko tiste preproste, jasne moči, brez vsake esejistične mračnosti in težke hladnosti, kakor umetniško močna in zelo skladno učinkujoča Timmermansova biografija Pietra Bruegla. Tak, kakršen je, namreč s premočno esejistično noto, pa je Slodnjakov roman za literarnega občana v resnici pretežko branje, na literarnega ocenjevalca pa učinkuje vsaj neskladno, če ne zelo hladno. Tudi neprestano prepletanje slogovne nabreklosti z dostikrat skoraj časniško vodenim jezikom vzbujata prevelik vtis neenotnosti.

Biografski roman je zelo pogosten pojav v sodobnem svetovnem slovstvu; to moremo tudi Slovenci spoznati po številu, ki ga ta zvrst zavzema v naši prevodni literaturi, medtem ko je v naši originalni produkciji te vrste zetev zelo pičila. Zato nam je tem bolj žal, da Slodnjakov roman v celoti ni uspel. Vendar mu ni mogoče odreči nekaterih njegovih nedvoumnih kvalitete, ki ga dvigajo precej visoko nad Waštetovo in mu dajejo tudi v skromnem številu slovenskih biografskih romanov relativno najvišjo ceno. Mnogi dovršeno napisani odstavki celo vzbujajo slutnje, da bi delo s smotnim notranjim in zunanjim preoblikovanjem toliko pridobilo na svoji umetniški vrednosti, da bi ga morda lahko postavili ob stran sodobnim biografskim romanom, in bi tudi v vsem sodobnem slovenskem slovstvu pomenilo poseben književni dosežek. Nič zato, če bi bilo za tako preoblikovanje potrebno tudi mnogo časa in bi morala knjiga nositi višjo letnico izida.

sme biti ne zmedena, še manj nasiljevana, in ki je bila vedno edini tvorec, moč živega človeka. Vsak slovenski človek je dragocen predvsem v tem smislu — in čim več zavesti bo prenovljenih v to smer, tem manj nereda bo med nami.

Zavedati se moramo, da smo tem delj od realnosti, kolikor bolj hodimo za časovnimi, prire-

jenimi videzi, in kolikor bolj bežimo pred osebno trdnostjo in pred rastjo osebnega središča, ki je edina neupogljivost, če smo si ga znali zgraditi. Slovenski človek s temi lastnostmi bo šele stal na pravi način pred svojo nalogo. Propadanje preprečuje obnavljanje, novo pa se da le ustvariti.

Slovenska akademska mladina

Vse dosedanje delitve slovenske akademske mladine, tako katoliške kot nacionalistične in levičarske, so grajene na podlagi idejnega oz. celo političnega razkola slovenskega naroda, vse razbijajo organsko enoto na kose, ki so neurejeni in brez medsebojne vezi, kot jih je razmetala strankarska borba naše dobe.

Edini kriterij, s katerim moremo zajeti slovensko akademsko mladino kot celoto, res živo in naravno, in ki nam poleg tega more pokazati nova pota v akademskem življenju, je odnos slovenskega akademika do slovenstva. Ta odnos je edino zrelišče, ki nam omogoča označbo te mladine kot enote v obliki nekakih koncentričnih krogov, in ne le v obliki posameznih kosov, internacionalno sfanatiziranih v klerikalce, fašiste in komuniste, iz žive enote izsekanih, brez točnih medsebojnih kriterijev in meja.

Slovensko akademsko mladino pretresa v današnjih dneh težka kriza — nujen odsev našega političnega, kulturnega, gospodarskega in socialnega boja za uravnovešene razmer in za ustvaritev nam odgovarjajočih, res iz slovenskega življenja zraslih oblik po prelomu zgodovine in letu 1918.

Najžalostnejši pojav v njej je oni del, ki zavestno noče biti slovenski, ki nima razumevanja za veliko vrednost svojega izživljanja vsakega naroda, pa naj bo še tako majhen, marveč gleda vso vrednost kakega naroda samo v številki — toliko in toliko milijonov nas je... Njegovih členov še vedno ni dovolj prekrasila kultura, da bi se rešili tega načina ceni, značilnega za primitivce, ki priznajo samo pravico pesti. To so ljudje, ki mislijo, da je naloga Almae Matris Slovenice, da seje med slovenski narod jugoslovenskega duha, in se ne spominjajo izjav svojih lastnih prednikov, da je »največji pomen univerze za nas Slovence in največji argument za njo v tem, ... da je od nje odvisna bodočnost in rešitev našega naroda« (Gregor Žerjav, prim. Zora, IX., 110.). Dočim smo si priborili univerzo z geslom »za slovenstvo«, naj bi delovala univerza proti slovenstvu za neko namišljeno jugoslovenstvo, ki ni v skladu niti s slovenskimi niti z jugoslovanskimi interesi.

Kako daleč more to pripeljati, nam kažejo izjave v akademskem listu enega dela te skupine, da »ni važno, ali bo Ljubljana dobila popolno medicinsko fakulteto«, marveč da »je mnogo važnejše, da imamo vsaj eno medicinsko fakulteto v državi, pa bilo v katerem koli mestu, ki bi bila na absolutni višini«, da je povsem razumljivo, da Ljubljana ne dobi nove bolnišnice, da ne dobi Slovenija potrebnih železniških zvez, dokler nimajo kraji na jugu vsega tega v toliki meri kot mi (deloma dobesedno, deloma smiselno po Naši misli II., 8), izjave, ki pričajo o popolnem nerazumevanju slovenskega vprašanja, o popolni indiferentnosti do slovenskega narodnega življenja in blagostanja in o naravnost sramotni nevednosti glede vloge, ki jo mora igrati univerza v življenju vsakega kulturnega naroda.

Jedro te skupine tvorijo indiferentno in liberalno usmerjeni elementi — če smemo drugi izraz rabiti za svetovnonazorsko označbo —, vendar pa so med njimi tudi levičarsko in katoliško usmerjeni ljudje. Grozeče se dviga pri tej skupini misel okostenelega fašističnega unitarizma, klasičen primer za »meščansko« podreditev kmečkih in delavskih narodnih plasti s pomočjo biča duhovnega suženjstva, ki ga vihti ta gospodarsko-socialni nered. Zaradi razlik v izdelanosti te zamisli so pa v tej skupini nastala trenja, ki so jeseni 1936 strla »nacionalno fronto« v nje sestavine, v konservativnejše liberalni »Jadranc«, ki se ob Hegeljskem etatizmu (prim. N. v., I., 1), ki mu je država najvišja in onipotentna, tako da se ji mora podvreči vse, celi narodi se morajo pustiti njej na ljubo navleči na tuja kopita (jugoslovanski unitarizem!), vnema za avtoritativno »demokracijo batine« (N. v., II, 16), ki ima pa svoj socialni program še skoraj povsem neizdelan, in v radikalnije »Edinstvo«, ki se noče, kot zatrjujejo njegovi člani sami v uradni letakih, boriti predvsem proti socialnim krivicam današnjega družabnega reda, in sicer za združeno-korporacijski socialni red, v ostrem doslednem fašističnem kurzu. Po informacijah, ki jih zjemam pri nacionalistih samih, predstavlja »Jadrancova« skupina eksponent politične stranke JNS, »Edinstvo« pa podružnico Ljotičevega »Zbora«. V zadnjem času se zdi, da bo jugoslovenska unitaristična usmerjenost, deloma najbrž pod vplivom oživljenega tradicionalnega strankarskega boja v naši politični javnosti, premagala antagonizem teh dveh skupin, ki, kot smo videli, itak ni globoko fundiran, in spet obnovila razbito »nacionalno fronto«.

Drugo skupino bi imenoval »navidezno slovensko«. To so akademiki, ki težko čutijo nerešeno slovensko vprašanje, ki se svoje narodne pripadnosti dobro zavedajo, ob vsaki priliki svoje slovenstvo poudarjajo,

ki se tudi za nekatere slovenske probleme živo zanimajo, vendar pa prav pri takih prilikah navadno nehoti pokažejo, da niso dojeli slovenstva v vsej globini. Vse slovenstvo jemljejo v zakup samo za svetovno-nazorsko skupino ali celo politično stranko, ki ji pripadajo; vsak, kdor se izven te — čeprav z odkrito mislijo in dobro voljo — bori za rešitev tega kompleksa vprašanj in težav, ki je po svetovni vojni z vso izrazitostjo in težo zajel slovenski narod, jim je hinavec, njegovo delo samo lažniva vaba za neizkušene kaline, ki jih lovi za svoj svetovni nazor in svojo stranko, sploh o vsem, kar je organizirano izven njihove skupine, jim velja beseda: »kaj more dobrega iz Nazareta priti?«

In kljub temu vsiljivemu monopoliziranju slovenstva jim je ostalo to knjiga, zaprta s sedmimi pečati. Problem slovenskega naroda vidijo zgolj v njegovi politični in gospodarski plati in v kulturni neodvisnosti od tujcev (n. pr. Nemcev, Italijanov, Srbov). Pojmujejo ga vedno samo zunanje. Ne vidijo pa njegovega jedra, ki je najvažnejši vzrok, da so ti zunanji izrazi sploh možni in ki najbolj boleče reže po naših dušah — notranje nezadovoljstvo in duhovnega hlapčevstva slovenskega človeka, ki jo še stopnjuje velikanska razdalja med preprostim ljudstvom in večinoma v narodnostnih vprašanjih presenetljivo neizčiščenim razumništvom, kar je oboje povzročeno po dolgotrajnem kabinetnem obravnavanju bitnih vprašanj slovenstva.

V verskem oziru delimo to skupino v najortodoksejše katoličane in izrazito levičarske materialiste. Oboji gledajo, kot sem že omenil, v slovenskem vprašanju le neko gospodarsko-politično vprašanje, zlasti prvi v nekem občestvenem smislu, ne da bi računali s slovensko danostjo in konkretnostjo. Oboji pričakujejo rešitve slovenskega vprašanja od popolne prevlade svoje stranke, ki naj bi uveljavila v gospodarskem in socialnem življenju svoj kalup, ki se mu bo pa to, čeprav morda nasilno, vendarle moralo podrediti, in to brez vsake najmanjše kritike. Obojim lebdi pred očmi intelektualistično shematiziran ideal, v svoji notranjosti votel, zgrajen daleč od konkretnega slovenskega življenja, ki ga pa oboji stavljajo mnogo višje kot slovenstvo. Res je sicer, da so oboji prepričani, da bo za ves slovenski narod dobro, če se njihovi gradovi postavijo iz oblakov na realna zemeljska tla, a vendar ne vidijo, da hočejo pahnuti slovenski narod iz ene duhovne sužnosti v drugo, enako prvi ali pa še hujšo od nje.

Oba sestavna dela te skupine sta nesposobna za objektivno presojanje problemov, ki jima jih predloži življenje; za agitacijo pa je značilno pri obeh, a pri levičarskem krilu še v precej večji meri kot pri katoliškem, da ne delajo toliko s svojim lastnim programom, kot s poudarjanjem potrebne obrambe proti kaki tuji ideologiji (zato na eni strani proti-komunistična, na drugi proti-fašistična fronta).

Tretja skupina, ki se pojavlja v akademskem življenju, je izrazito slovenska, ne le v željah, izjavah in posameznih vprašanjih, marveč v vseh svojih sodbah in tudi pri svojem delu. Kolikor mogoče se brani okostenelih shem, ki zapirajo pot do življenja, kajti ni življenje zato, da kalupe napolni, ampak kalupi morajo biti namenjeni temu, da življenje obvarujejo; prvo je življenje, potem šele socialna struktura, naj bo že stanovska, razredna ali brezrazredna; prvo duh, potem šele forma! Sem spada del katoliških akademikov, zmernejši del levičarske skupine okrog Slovenskega kluba in »1551«, latentno pa tudi precejšen del neopredeljenih in neorganiziranih akademikov.

Približno taka je slika slovenskega akademika glede osi sodobnega slovenskega življenja, slika, morda nekoliko preveč imaginarna, ker so njeni kriteriji objektivno vidni in matematično dokazljivi, ampak močno subjektivni, ki pa vendar kaže smer in prostor, kjer se slovenska mladina more in mora najti in si ne glede na svetovnonazorsko prepričanje podati roke — pri delu za slovenski narod.

Ob tem pozivu k strnitvi akademskih vrst je pa treba razčistiti še nekaj važnih vprašanj. Ne gre mi niti za kako slogaštvo, ki bi dobilo izraz v tem, da bi akademske skupine zanemarile specifično delo svoje svetovnonazorske skupine, niti za kakšno kompromisarsko zlitje vseh teh skupin v eno samo formacijo. Oba ta dva pojava bi bila namreč nezdrava in obsojena na propad.

Gre samo za to, da bi se vsi akademiki, ki stopajo na univerzo, pri vsem svojem živem delu v domačem krogu vedno živo zavedali svoje slovenske pripadnosti in da bi se vsi akademiki živo zavedali, da je treba narediti v domači hiši red in onemogočiti na univerzi in v akademski javnosti vsako nastopanje protislovenske unitaristične misli, naj pride od koder koli. Vedeti pa moramo vsi, da je možna taka zmaga samo z velikim skupnim naporom nas vseh, ki slovensko čutimo.

A stvari se mudi.

Katoliški akademik.

Jutrovski jugosloveni in pot dr. Mačka v Belgrad

Imenitne opombe je napisalo pretekli petek 19. t. m. ljubljansko glasilo jugoslovenov »Jutro« ob obisku dr. Vl. Mačka v Belgradu, tako imenitne opombe, da so vredne, da jih rešimo pozabljenja.

»Jutro« pravi v sestavku »Po beograjskem (seveda ne: po belgrajskem) obisku dr. Mačka«, ko prej opisuje, kako so pozdravljali zastopnike hrvaškega naroda po vseh postajah od Zagreba do Belgrada

dobesedno takole: »S splošno državnega stališča je obisk dr. Mačka v marsičem pozitivnega pomena. Beograjske manifestacije so pokazale, kako živa je tudi med Srbi želja, da mesto nesrečnega moralnega spora nastopi doba zdravega sodelovanja vseh delov naroda na osnovi popolne enakopravnosti in izpolnitve vseh onih zahtev, ki osigurajo (po slovensko: zagotavljajo!) hitrejšo in trdnješo konsolidacijo države. Doba medsebojnega izigravanja je minila in morda je beograjski obisk dr. Mačka razgnal marsikateri oblaček nezaupanja in dvoma.«

Do takega spoznanja je prišlo jugoslovensko »Jutro«, ki se je pred leti dan za dnem norčevalo iz St. Radića in dr. Mačka in je celo na neki ljubljanski jugoslovenarski maškaradi predstavljala pustna šema St. Radića. Zaradi tega je treba, da povemo na »Jutrove« opombe nekaj resničnih pripomb.

Vabilo našim bralcem

Vse naše prijatelje in bralce vabimo, da upoštevajo v prvi vrsti trgovine in podjetja, ki oglašajo v našem listu.

Opozorjamo pri tem, da sprejemamo oglase samo od domačih podjetij.

Zanimivo je, da pravi jugoslovensko »Jutro«, da je tudi med Srbi živa želja, da »mesto nesrečnega moralnega spora nastopi doba zdravega sodelovanja vseh delov naroda«. Kaj je po jutranji modrosti »moralni spor« ni mogoče prav razumeti, res pa je, da je ne samo nespametno, ampak v resnici nemoralno, če kdo jemlje življenjske pogoje v dušnem in tavnem pogledu celim narodom. Vendar pa to ni »spor«, ampak najbolj nepravno nasilje na strani zatiralca in najbolj upravičen odpor na strani zatiranega. Ali se bo kedaj v resnici posvetilo v možganih nekkih ljudi, da bodo spoznali, kaj so počenjali? »Delov naroda« pa ne poznajo tisti, ki hočejo sporazum, napravljen s svobodno voljo večine Srbov, večine Hrvatov in večine Slovencev. Kdor je slovesno pripo-

znal kot načelo tri zgodovinske narodne osebnosti, to je srbstvo, hrvaštvo in slovenstvo, ne taji treh narodov, to je Slovencev, Hrvatov in Srbov in mora pripoznati tudi vsakemu posebej vse politične pravice. Jugosloveni tega seveda ne razumejo in ne bodo razumeli in bodo še naprej trobili o »delih naroda«, kar je sicer naravno, ker tisti, ki je zdrobljen v kosce, najbolj zapopade kosce in dele.

»Jutru« se zdi zanimivo tudi to, da je kakor 8. oktobra 1937 v Zagrebu tudi pri letošnjem sestanku dr. Mačka z združenim srbsko opozicijo bil govor le o sporazumu Srbov in Hrvatov in da »bloku narodnega sporazuma« ni nobene slovenske skupine, pravi pa, da so se kar med delegati posameznih skupin nahajali menda tudi dva ali trije gospodje iz Slovenije, ampak da njih navzočnost niso imeli za sodelovanje Slovencev. Zadnje dejstvo je resnično. Bil je v Belgradu tudi petomajski Jevtićev ban dr. Puc. Da »blok sporazuma« nima dr. Puc za zastopnika Slovencev, je popolnoma prav. Ne le, da petomajski ban dr. Puc nima pravice v imenu Slovencev nastopati, ker nima nikogar za seboj, je dr. Puc povrh ud srbske stranke starih radikalov in je torej že s tem popolnoma izključen iz slovenske skupnosti. »Blok sporazuma« pripoznava le tiste politične skupine, ki so zrastle iz ozemlja, ki ga naj zastopajo, torej le resnične srbske, resnične hrvaške in resnične slovenske politične skupine, kajti sicer je politična preureditev po volji večine Slovencev, večine Hrvatov in večine Srbov nemogoča. Da bodo pa tudi pravi Slovenci ob pravem času nastopili, naj bo jugoslovensko »Jutro« potolaženo in brez skrbi. Več pa »Jutru« in jugoslovenom ni treba vedeti.

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Opazovalec

Nemška manjšina v Italiji

Mirovna pogodba je pripustila Italiji v nekdanji južni Tirolski, oziroma v sedanji uradno imenovani gornji adiški dolini, okoli 250.000 Nemcev. Posebno napeto se je pričakovalo, kaj bo ob novem razvoju nacionalistične miselnosti v Nemčiji glede te nemške manjšine ukrenil Hitler. Zabeležili smo že dejstvo, kako se je skušal Henlein v svoji brošuri kljub svojim nacionalističnim načelom izogniti temu perečemu vprašanju, s tem namreč, da je na zemljevidu narodnostnih mej Nemce v Italiji enostavno prekril, kakor se to na papirju da narediti. Iz ozirov na zunanje politične zveze se je to vprašanje tudi v uradni Nemčiji odpravljalo z molkom. Vendar pa je bilo slišati, da se bo Hitler lotil tega vprašanja na velikopotezen način. Dolgo na to ni bilo treba čakati; pravkar prihaja iz angleških listov vest, ki tako napoved potrjuje. Nele, da bo Hitler, kakor vse kaže, vztrajal pri svoji izjavi o večni meji na Brennerju, odločil se je celo za radikalno rešitev, ki naj to njegovo izjavo dokončno potrdi in s tem tudi nemško-italijansko prijateljstvo. Predlagal je baje, naj bi se nemško prebivalstvo izselilo iz Italije in preselilo v Nemčijo. To ljudstvo naj bi se po večini preselilo v Avstrijo, kjer bi jim dali na razpolago zaplenjena posestva Šušnikovih pristašev.

Če in v koliko bi bila ta vest resnična, je treba pač pripomniti, da bi bila taka preselitev izredno velikodušno dejanje za narod brez prostora. V zgodovini je najti prav malo takih dogodkov, posebno če pomislimo, da pomenijo umik s položajev. Ni znano, kaj bi takemu koraku bolj prigrvarjalo, ali zgled Grkov ali resnična velikodušnost. Vsekakor zgled Grkov ne bi mogel biti odločilen, v kolikor so bili ti — poraženi v vojni s Turki — prav prisiljeni, da privolijo v zamenjavo svojih rojakov na maloazijski obali s Turki v svojih mejah. Bodi temu kakor koli, nedvomno bi taka rešitev vprašanja nemške manjšine v Italiji v zvezi z naselitvijo v Avstriji utegnili imeti take posledice, da bi posebej nam Slovincem mogle povzročiti nove skrbi, če bi se naselitev tikala južnih predelov bivše Avstrije.

„Kočevski Slovenec“

V Kočevju je začel izhajati list za narodno obrambo z zgorajšnjim imenom. »Kočevski Slovenec« bo izhajal trikrat na mesec 5., 15. in 25. dneva v mesecu. List ni sirankarsko opredeljen in ima namen zbuditi slovensko narodno zavest na Kočevskem ter hoče, kakor pravi, »povezati vse tiste, ki žive na ozemlju od Jasnice pri Dolenji vasi pa do Koprivnika in od Poloma pa do Ajbelja in Borovca pa Drage, ki vse predstavljajo svojevrstne del slovenske zemlje, in hoče podpreti tiste, ki bi omahnili, da se vrnejo k zavesti, ki je človeku najbolj v ponos: ostati zvest svojemu narodu; najbolj v sramoto pa: zatajiti svojo kri, jezik, narod in se tako izneveriti celo svoji materi. »Kočevskega Slovenca« tiska tiskarna I. Pavliček v Kočevju.

Avg. Bercieri: Nekaj pripomb k osvoboditvi Maribora

(Nadaljevanje)

Nastop kranjskih vojakov v Mariboru dokazuje, da slovenski vojaki ob prevratu nikakor niso bili samo nezadovoljneži ali boljševidiki, ki bi hoteli samo napolniti svoje želodce in oditi domov uživati mir in past lenobo. Na našo veliko narodno nesrečo pa je v resnici vladalo takšno mnenje o naših vojakih pri slovenskih politikih, ki so ob prevratu prišli na oblast in postali odločilni v usodi našega naroda. Zaradi tega napačnega prepričanja o pravem razpoloženju vojakov pri posameznih slovenskih vojaških edinicah so čisto zanemarili vsak stik z vojaki, kar je imelo za posledek, da naša slovenska vlada ob prevratu ni razpolagala s potrebno primerno vojaško silo.

To mnenje se vzdržuje še danes in je zašlo celo v študije, ki veljajo za znanstvene. Tako je v zadnji »Sodobnosti« št. 7-8 napisal Vlado Vodopivec za dvajsetletnico upora slovenskih vojakov v Judenburgu, Murauu in Radgoni pod naslovom »Slovenski uporniki« razpravo, katero je začel z geslom, ki ga je dobil iz razgovora z vojakom bivšega 17. pešpolka in ki se glasi: »Uprli smo se, ker smo bili lačni, ker so delali z nami kot s psi, ker smo hoteli domov v svobodo.«

Res je, da so mnogi slovenski vojaki bili tega mnenja, vendar pa je velika večina imela tudi čisto določene pojme o koncu Avstro-Ogrske in ustanovitvi nove države, v kateri naj bi Slovenci sami svobodno odločevali o svoji usodi in svojem gospodarstvu. Slovenski vojak je med vojno v vednem stiku z različnimi drugimi narodnostmi na svoji politični izobrazbi mnogo pridobil in si ustvaril o svoji domovini drugačne pojme kakor pa jih je morda imel leta 1914., ko je odhajal v vojno. Za enako preusmeritev je naše civilno pre-

bivalstvo potrebovalo dosti več časa in tudi v tem pogledu so mnogi pripomogli ravno vojaki, ki so prihajali domov na dopust. Tej okolnosti se mora pripisati dejstvo, da so se slovenski vojaki takoj oprijeli majniške deklaracije, kakor hitro so zanje zvedeli.

Že v letu 1917. so začeli prinašati slovenski listi poročila, da so slovenski vojaki te ali one edinice zbrali za narodne namene pomembne denarne zneske. Spominjam se, da smo večji znesek zbrali tudi pri nadomestnem bataljonu gorskega strelskega polka št. 2. v Admontu. O tej zbirki sta prinesla »Slovenec« 13. februarja in »Slovenski narod« 14. februarja 1918 tole notico:

»Velikodušen dar naših vojakov. Iz Admonta nam pišejo: Slovenski vojaki nadomestnega oddelka gorskega strelskega polka št. 2. v Admontu, zavedajoč se velepomembnega prebujenja našega naroda v sedanjem, za celo Evropo odločilnem času, so zbrali v znak svoje zavednosti in odobravanja stremljenja celokupnega jugoslovanskega naroda znesek 2.251 kron in 44 vinarjev, ki so ga razdelili upoštevajoč gmotno stanje posameznih društev sledeče: Ciril Metodovi družbi 1.260 kron 72 vinarjev, Slovenski Matici 840 kron 48 vinarjev, Odboru za Krekov spomenik 420 kron 24 vinarjev, s čimer je izkazana vsota 2.251 kron in 44 vinarjev. Narod hvaležno pozdravlja naše velikodušne vojake, ki so s svojim darom pokazali globoko razumevanje velikega časa.«

K tej zbirki bi pripomnili to, da smo za poslani denar iz domovine prejeli zahvalo samo od Slovenske Maticе, medtem ko Ciril Metodova družba in odbor za Krekov spomenik nista čutila potrebe, da se zahvalita, čeprav poslani zneski za tedanje čase niso bili ravno skromni.

Če bi slovenski vojaki bili res navadna drhal, ne bi mogli pokazati takšne požrtvovalnosti. Toda ne samo zbirke, marveč tudi druga dejanja dokazujejo njihovo zavednost. Naj navedem samo nekaj primerov:

Nadomestni bataljon gorskega strelskega polka št. 2. je bil marca meseca 1918 premeščen iz Admonta nazaj v Ljubljano. Kmalu po tej premeščitvi dne 18. aprila 1918 se je vršila v veliki dvorani v Unionu slavnostna akademija za pokojnim dr. J. Ev. Krekom. Na to akademijo je prišel kot glavni govornik sedanji notranji minister dr. A. Korošec, ki se je popoldne tega dne pripeljal z vlakom v Ljubljano. Ko so vojaki nadomestnega bataljona gorskega strelskega polka št. 2. slučajno zvedeli za prihod dr. Korošca, so ga šli čakati na postajo in med potjo v mesto so izpregli od kočije, s katero se je vozil dr. Korošec, konje in ga sami zapeljali v mesto. Zvečer so se vojaki v prav lepem številu udeležili akademije v unionski dvorani in manifestirali za ideje dr. J. Ev. Kreka tudi na ulici.

Nekaj dni pozneje, 24. aprila 1918, je prišlo v Ljubljani do demonstracij in na Mestnem trgu je bilo razbitih več šip. Posebno je pri tem trpela trgovina Hamann. Ker policija in žandarmerija demonstrantom sami nista bili kos, so poklicali na pomoč vojake nadomestnega bataljona gorskega strelskega polka št. 2. Ti so res prišli na Mestni trg, toda so se uprli svojim poveljnikom in proti demonstrantom niso ničesar podvzeli, marveč so demonstrante s svojim zadržanjem celo spodbujali v njihovem nastopanju.

Oba nastopa teh vojakov sta zbudila veliko pozornost in zaskrbljenost višjih vojaških in civilnih avstrijskih oblasti. O stvari sami je razpravljaj ministrski svet na Dunaju dne 1. maja 1918. Domobranski minister general P. Czapp, ki je poročal na tej ministrski seji vrhovnemu vojnemu poveljstvu, pravi v svojem poročilu, da je brez ozira na druge odredbe ukazal takojšnjo premešitev nadomestnega bataljona gorskega strelskega polka št. 2. iz Ljubljane v Enns. Pod drugimi odredbami pa je očitno razumeti dejstvo, da je bilo nekaj vojakov izročeni vojnemu sodišču.